

طراحی و مهندسی پارکهای ملی و جنگلی

مجید مخدوم

وزارت معنویت و آثار

طراحی و مهندسی پارکهای ملی و جنگلی

تألیف مجید مخدوم

ویراسته بهرام معلمی
نسخه پرداز: معصومه صفری، فاطمه پیوندی
طراح جلد: علیرضا درباری
حروفچین و صفحه آر: داوود ربیعی
ناظر چاپ: خشایار نصیری منش
مرکز نشر دانشگاهی
چاپ اول ۱۳۹۰
تعداد ۱۰۰۰
لینوگرافی، چاپ و صحافی: وسه
۳۵۰۰ تومان

نشانی فروشگاه مرکزی: خیابان انقلاب، روبه روی سینما سپیده، پاساژ خیبری، تلفن: ۶۶۴۰۸۸۹۱، ۶۶۴۱۰۶۸۶

فروش اینترنتی: www.bookiup.ir

حق چاپ برای مرکز نشر دانشگاهی محفوظ است

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: مخدوم فرخنده، مجید، ۱۳۲۴ -

عنوان و نام پدیدآور: طراحی و مهندسی پارکهای ملی و جنگلی / تألیف مجید مخدوم.

مشخصات نشر: تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص: مصور، جدول، نمودار.

فروست: مرکز نشر دانشگاهی: ۱۴۰۱، کشاوری: ۱۰۵.

شابک: 978-964-01-1401-8

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: پارکها و مناطق حفاظت شده ملی - برنامه ریزی

موضوع: پارکها و مناطق حفاظت شده ملی - ایران - برنامه ریزی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ط ۳۳/م ۳۲۸۱ SB

رده بندی دیویی: ۳۳۳/۷۸۴

شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۰۱۳۸۳

فهرست

صفحه	عنوان
پنج	پیشگفتار
۱	۱. آغاز سخن
۱	۱.۱. دیباچه
۳	۲.۱. تعاریف
۳	۱.۲.۱. محیط‌زیست
۶	۲.۲.۱. برنامه‌ریزی محیط‌زیست
۱۳	۳.۲.۱. حفاظت از محیط‌زیست چیست؟ حمایت از محیط‌زیست کدام است؟
۲۰	۲. دستورالعمل پیاده کردن شرح خدمات فاز توجیهی (طرح‌ریزی پارکها)
۲۰	۱.۲. پیشگفتار
۲۱	۲.۲. شرح خدمات تهیه طرحهای مدیریت
۲۴	۳.۲. شرح خدمات فاز توجیهی
۲۴	۴.۲. شرح تفصیلی تهیه طرحهای مدیریت مناطق تحت حفاظت (فاز توجیهی)
۳۷	۳. روش شناسی پیاده کردن شرح خدمات تفصیلی (طراحی و مهندسی پارکها)
۳۷	۱.۳. سرآغاز
۳۸	۲.۳. اصول طراحی و مهندسی مناطق
۳۹	۳.۳. زیباسازی
۴۱	۴.۳. سیماسازی
۴۵	۵.۳. اصول کاربردی - مهندسی

صفحه	عنوان
۵۰	۶.۳ فرایند طراحی - مهندسی
۵۴	۴. دستورالعمل پیاده کردن شرح خدمات تفصیلی (طراحی و مهندسی پارکها)
۵۴	۱.۴ پیشگفتار
۵۵	۲.۴ شرح خدمات تفصیلی مناطق
۸۰	منابع و مراجع برای مطالعه بیشتر
۸۳	پیوستها
۹۳	۵. مطالعات موردی
۹۳	۱.۵ نمونه روش‌شناسی برای شوکت در مناقصه طرح (پارکداری اجمالی و تفصیلی)
۹۵	۲.۵ نمونه طراحی - مهندسی (خورگشت گاه چمران - کرج)
۹۵	۱.۲.۵ هدف طراحی و برنامه‌ریزی طراحی
۹۶	۲.۲.۵ منطقه مورد مطالعه
۹۷	۳.۲.۵ پارک منطقه
۹۷	۴.۲.۵ موقعیت مکانی
۹۸	۳.۵ روش کار
۹۸	۱.۳.۵ بازدید مقدماتی و برداشت از منطقه
۹۹	۲.۳.۵ تهیه و توزیع پرسشنامه
۱۰۱	۳.۳.۵ مشخص کردن مناطق قابل توسعه و غیرقابل توسعه
۱۰۱	۴.۳.۵ تهیه طرح شماتیک
۱۰۱	۵.۳.۵ تهیه نقشه هادی و جانمایی تأسیسات
۱۰۲	۶.۳.۵ تهیه نقشه تفصیلی
۱۰۲	۷.۳.۵ تهیه کتاب طرح
۱۰۲	۴.۵ برنامه اجرایی
۱۰۲	۱.۴.۵ راهکارها
۱۰۳	۵.۵ برنامه و بودجه
۱۰۳	۱.۵.۵ بودجه جاری
۱۰۴	۲.۵.۵ بودجه عمرانی
۱۰۴	۳.۵.۵ نمودار ساختار تشکیلاتی

صفحه	عنوان
۱۰۶	۶. جدولها
۱۱۲	۷. عکسها
۱۱۳	۸. نقشه‌ها
۱۱۴	راهنمای مرجع نگاری در متن و فهرست منابع
۱۱۸	منابع مورد استفاده

www.ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار

اگر مجادله بر سر ظهور کدام یک - مرغ یا تخم مرغ - هنوز به سرانجامی خوش نرسیده است، اما این دیگر امروزه یک حقیقت است که نخست پارکهای ملی و جنگلی راهاندازی شدند و سپس خیل گردشگر طبیعت یا اکوتوریسم پا به عرصه وجود گذارد. اگر چه اندک گردشگران طبیعت نیز پیش از پیدایش مفهوم پارکهای ملی و جنگلی و راهاندازی آنها وجود داشتند و حتی می توان اذعان نمود که این گروه اندک بودند که تجلی مفهوم پارک ملی و ضرورت ایجاد آنها را دلسوزانه سالها پیگیری کردند تا اولین پارک ملی جهان (پارک ملی یلواستون در آمریکا) در اواخر قرن نوزدهم پا به عرصه وجود نهاد. Aldo Leopold که وی را بنیانگذار مفهوم پارکهای ملی و جنگلی در جهان می شناسند، در این راه کوشش وافری نمود. اما در آن زمانها هدف ایجاد چنین پهنه هایی بیشتر حفاظت از طبیعت به معنای عام و منابع اکولوژیکی آن به طور خاص بود و کمتر توجهی به گشت و گذار در این مکانها می شد. رفته رفته از اوایل قرن بیستم ورود به پارکهای ملی و جنگلی مورد اقبال مردم به ویژه عاشقان طبیعت دست نخورده و یا کمتر دست خورده قرار گرفت. در همین اوان انگیزه های پژوهشی و آموزشی در این پهنای دست نخورده، و کمتر دست خورده، در دانشگاهها و مؤسسه های تحقیقاتی شکل گرفت و هدف نوینی برای مفهوم ایجاد پارک ملی و جنگلی یعنی پژوهش و آموزش خلق شد. اقبال عمومی از پارکهای ملی و جنگلی تا آنجا پیش رفت که پس از جنگ دوم جهانی هدف تأسیس پارکهای ملی و جنگلی از حفاظت و حمایت صرف بدل به سه هدف زیر شد:

۱. حفاظت

۲. آموزش و پژوهش

۳. گشت و گذار و تفرج

اما روی آوری و اقبال مردم به دیدن پارکهای ملی و جنگلی و انجام پژوهش و آموزش در آنها باعث تخریب آن جلوه‌هایی از پارکهای ملی و جنگلی شد که مردم به خاطر آنها به دیدن آن پهنه‌ها می‌رفتند و یا پژوهشهایی در آنها انجام می‌گرفت. از این رو ضرورت زون‌بندی پهنه‌های پارکهای ملی و جنگلی در نیمه دوم قرن بیستم و به تبع آن طرح‌ریزی برای انجام زون‌بندی و برنامه‌ریزی در آنها شکل گرفت تا از تخریب جلوه‌های حفاظتی پیشگیری و یا جلوگیری شود. رفته‌رفته دیده‌شد که گردشگران طبیعت برای گذران اوقات فراغت خود نیازمندیهایی دارند که باید این نیازمندیها در زونهای تفرجی پیاده شوند تا رضایت خاطر آنان جلب شود. در این اوان دانش طراحی و مهندسی زونهای پارکهای ملی و جنگلی در زونهای حفاظتی، آموزشی و پژوهشی و به‌ویژه زونهای تفرجی پا به عرصه وجود گذارد تا همان‌گونه که یاد شد از تخریب جلوه‌های حفاظتی پارکهای ملی و جنگلی پیشگیری و جلوگیری شود و رضایت خاطر گردشگران طبیعت جلب شود.

کتابی که پیش‌رو دارید به همین مقوله یعنی اصول طراحی و مهندسی زونهای متعدد پارکهای ملی و جنگلی می‌پردازد به عبارت دیگر این کتاب دستورالعملی برای «تهیه و تدوین کتاب طرح پارکداری و طراحی مهندسی پارکهای ملی، جنگلی و پارک طبیعت (پرديسان)» برای بهتر پیاده کردن برنامه‌های حفاظتی، آموزشی و پژوهشی و تفرجی در پارکهای ملی و جنگلی کشور پهناورمان است. امیدوارم که مطالب کتاب رهنمودی برای اداره بهتر و پایدار پارکهای ملی و جنگلی و مناطق حفاظت‌شده کشورمان باشد. از فرهیختگان، اندیشمندان و دانشجویان و طرفداران محیط‌زیست درخواست می‌کنم کاستیهای این کتاب را با من در میان نهند تا در پناه یزدان در چاپهای بعدی کاری بهتر و کم‌عیب‌تر عرضه کنم.

دکتر مجید مخدوم

استاد محیط‌زیست دانشگاه تهران

مرداد ۱۳۸۹